

Farbené i potláčané látky

Farba odevu vždy hrala dôležitú úlohu. Preto sa textílie ešte predtým, ako z nich krajčírski majstri alebo ženy podomácky ušili jednotlivé časti odevu, museli zafarbiť. Veď farba vyjadrovala postavenie majiteľa, jeho vek, časom i vierovyznanie. Farbivá a pigmenty sa získavali z rastlín, kôry stromov, plodov, hmyzu, minerálov, nerastov, pôdy. Najlacnejšie boli miestne farbivá, s najvzácnejšími z cudzích krajín sa úspešne obchodovalo a bohatlo sa na nich. V Egypte bola základná farba odevu prostých ľudí aj najvznešenejších faraónov biela; podľa spoločenského postavenia odev dopĺňali zlaté šperky a tyrkysová farba. Minojčania používali na odev vzorované látky vo farbe bielej, žltej, červenej, modrej a čiernej. Antickí Gréci sa odievali do bieleho, svetlého, žltého, okrového, pracovný odev otrokov bol tmavý. Čínsky odev bol pestrofarebný, žltý, červený, modrý, zelený, čierny, bol výrazne vzorovaný a vrstvením rôznych dĺžok dosahoval rozmanité farebné kombinácie. Farebnosť odevu obyvateľov Rímskej ríše určovali prísne pravidlá podľa ich spoločenského postavenia. Purpurovú farbu mohol mať jedine cisár, pásy tejto farby aj kňazi a senátori. Byzantskí panovníci tiež stavili na purpurovú farbu, ich odev farbili mimoriadne drahým tyrským purpúrom zo Stredomoria. Purpur patril po celé stáročia k najobdivovanejším farbám, bol farbou vyvolených. V roku 1855 si na francúzskom cisárskom dvore mohla obliecť skvostné šaty a doplnky purpurovej farby z prírodných zdrojov iba cisárovná Eugénia. Vtedy ešte netušila, že o rok neskôr, v roku 1856, objaví William Henry Perkin syntetickú verziu purpuru. Čo predtým prináležalo vyvoleným, zrazu bolo dostupné. Európu zachvátilo purpurové šialenstvo. Dvorné dámy, šľachticné i bohaté meštianky sa šibnutím čarovného prútika

zaodeli do dlho neprístupného purpuru. Móda objavila najžiadanejšiu farbu, a tak hodváb, taft, tyl, mušelín, stuhy i mašle žiarili v bývalej farbe kráľov.

Pretože všetko má svoj čas a miesto, prejdem na naše územie, kde sa spočiatku tiež používali prírodné farbivá. Žltá farba sa získavala zo šafranu – stoniek krokusu, z 15. storočia sú správy o modrých nitiach, farbených lístím tuzemskej vrby. Farbilo sa plátno, farbenie bolo dôležitým odborným úkonom pri výrobe kvalitných druhov tenkého súkna. Prírodné farbivá sa používali v tradičnom roľníckom prostredí. Gazdiné na západnom, južnom a východnom Slovensku vyvárali konopnú priadzu v ovsenej slame, v plodoch jelše alebo prali v žltej hlinke, aby mala sýtu žltú farbu. Vybielené ľanové nite sa farbili v cibulových šupkách, v orechových listoch, prírodným farbivom bola žihľava. Podomoví obchodníci z okolia Bardejova predávali ešte v medzivojnovom období 20. storočia konopné a ľanové nite rôznych farieb. Najčastejšie bývali hnedé, najmä *kávové a hlinité, hnedá farba bola z choroša, huby zo stromu*, najobľúbenejšie nite boli zlatožlté a pieskové.

Na rozdiel od domáceho farbenia priadzí sa farbeniu ľanových, vlnených a zriedkavejšie hodvábných látok venovali profesionáli – farbiari. Patrili k vyhľadávaným remeselníkom už v minulých storočiach. V strednej Európe začali cechy farbiarskych majstrov vznikať na prelome 16. a 17. storočia. K najvhodnejším lokalitám patrili prístavné mestá ako belgické Antverpy. Na našom území vznikali farbiarske dielne v tých oblastiach, kde sa vo veľkom množstve tkalo kvalitné ľanové plátno. Farbiari sa delili na *krásnofarbiarov*, ktorí farbili jemné látky, a *čiernofarbiarov*, farbiacich hrubšie ľanové plátna. Vo svojich dielňach plátno farbili na odtiene modrej, zelenej, červenej, žltej či čiernej farby. Dopyt po farebných textíliách bol veľký. Farbili sa rôzne druhy plátna, no aj vlna, a majstri farbiari patrili k najlepšie plateným. Ak išlo o tmavomodré alebo belasé súkna, na farbenie vlny sa pôvodne používal výťažok z farbovníka obyčajného, ktorý sa pestoval v južnom Francúzsku a severnom Nemecku. Až v 17. storočí prevládlo farbenie indigom z dovozu. Žltá a zelená farba vlny sa získavala z farbív rozličných drevín a z pigmentov, ktoré sa k nám dovážali z cudziny, červená farba sa prácne získavala z mareny farbiarskej alebo srdcovitolistej. V 18. storočí bola obľúbenou módnou farbou žltá farba šafranu. Látky zafarbené